

ПЛАНЪТ „ЮНКЕР“ – ОТ ГРАНТОВЕ КЪМ ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПОДКРЕПА РАЗВИТИЕТО НА МАЛКИТЕ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Д-р Кирил Величков

„Това е най-голямото усилие в европейската история да се мобилизира бюджетът на ЕС с цел да отключи допълнителни инвестиции - и това без да се променят правилата... Всяко евро публични средства, мобилизирано във фонда, може да генерира около 15 евро инвестиции... Това е европейска солидарност. Така изглежда работата заедно за по-добро благо... Всички сме заедно в това. Бъдещето ни е свързано. Трябва да стоим рамо до рамо...“¹

От грантови схеми към финансови инструменти

Исторически европейската политика за сближаване се е подкрепяла приоритетно чрез финансирането на **грантови проекти** по Европейските структурни фондове, Кохезионния фонд, Европейския аграрен фонд, редица централизирани програми, управлявани директно от Европейската комисия в Брюксел и др.

За периода 2014 - 2020 г. се наблюдава тенденция за все по-активно използване на **финансови инструменти**, подпомагащи финансирането на предприятията при облекчени изисквания за обезпеченост и преференциална цена. Финансовите инструменти могат да се разделят на няколко основни групи:

¹ Investing in Europe: speech by President Juncker in the European Parliament plenary session on the € 315 billion Investment Plan; Strasbourg, 26 November 2014; Jean-Claude Juncker, President of the European Commission

- **управлявани директно** от Европейската инвестиционна банка или Европейския инвестиционен фонд – например **План „Юнкер“**, програмите КОСМЕ, ИНОВФИН и Еразъм+;
- **управлявани на национално ниво** – като финансовите инструменти, финансирани от европейските фондове чрез оперативните програми.

Условия при разработването на Плана за инвестиции за Европа

След финансовата и икономическа криза Европа все още се бори с нисък икономически растеж, с висока безработица в много от страните членки и със значителен недостиг на инвестиции, особено що се отнася до иновации.

Европа изостава все повече в последните години от други големи икономики, особено що се отнася до поставените цели за разходване на 3% от БВП за иновации и развойни дейности.

Основна причина ЕК вижда в ниското доверие на инвеститорите, коренящо се в ниски очаквания за потребление на стоки и услуги, фрагментираните финансови пазари и липсата на достатъчен капацитет за покриване на риска, необходим да катализира инвестиции. Влиянието на икономическата и политическата несигурност и високата задлъжнялост в някои части на ЕС се отразяват в кредитния риск и достъпът до средства, особено на по-рискови дългосрочни проекти, междинни предприятия и МСП е труден.

Именно в този период и на исторически ниски лихвени равнища и ниска инфлация, висока ликвидност, ограничения на публичния бюджет, Европа се намира в среда, подходяща за инвестиции чрез колективни и координирани действия, за да поеме към икономическо възстановяване, към растеж и повишаване на конкурентоспособността, към повече работни места, което е основен приоритет на Комисията „Юнкер“.

В този контекст най-добрият начин за използване на публичните средства е да се подсилят капацитетът за покриване на риска с цел рестарт на частните инвестиции.

Решението – Планът „Юнкер“

„... средствата, които извеждаме днес, са допълнително към тези, които вече съществуват. Допълнително са към 630 млрд. евро, които ще бъдат отключени от структурните и инвестиционни фондове на национално и регионално ниво... Може би най-важното е, че са допълнително към каквото страните членки могат да направят, за да си помогнат сами.“²

² Investing in Europe: speech by President Juncker in the European Parliament plenary session on the € 315 billion Investment Plan; Strasbourg, 26 November 2014; Jean-Claude Juncker, President of the European Commission

Планът „Юнкер“ е приет през месец ноември 2014 г. като първата голяма инициатива на Комисията „Юнкер“ с потенциал да възвърне инвестициите към техните исторически нива. В сърцето на плана стои целта за споделяне на риска с тези, които го поемат – инвеститорите, чрез:

- 1) политически действия на ЕС и на държавите членки;
- 2) гаранция от бюджета на ЕС;
- 3) капацитет на Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) за мобилизиране на допълнителни инвестиции.

Трите стълба на Плана „Юнкер“

Планът за инвестиции за Европа е основан на три стълба, които се подсилват взаимно.

Стълб 1:

Мобилизиране на средства за инвестиции с цел привличане на най-малко 315 млрд. евро допълнителни инвестиции през следващите три години и по-добро използване на публичните средства за привличане на инвеститори чрез:

- **Европейски фонд за стратегически инвестиции (ЕФСИ);**
- **сътрудничество с националните насърчителни банки.**

Всяко едно инвестирано евро по Плана „Юнкер“ следва да генерира частни инвестиции, без да създава допълнителен държавен дълг.

Стълб 2:

Подкрепя за инвестициите в реалната икономика, подsigуряване, че тези допълнителни средства допринасят за растеж, адаптирано към всеки сектор и географско разположение, чрез:

- **европейски консултантски център по инвестиционни въпроси;**
- **европейски портал за инвестиционни проекти.**

Съгласно заложените цели ще се създаде прозрачна среда за всички проекти от страните членки с цел идентифицирането на жизнеспособни и изпълними такива. Същевременно се предоставя възможност за техническа помощ при структурирането на тези проекти и използването на повече иновативни финансови инструменти.

Стълб 3:

Създаване на благоприятна за инвестиции среда и по този начин отключване на верижни ефекти чрез:

- по-добра нормативна среда;
- структурни реформи.

Структурните реформи, фискалната отговорност и инвестициите на национално и европейско равнище следва да вървят ръка за ръка, а отговорен за неговото изпълнение е комисар Юрки Катайнен, заместник-председател на Европейската комисия.

Европейският фонд за стратегически инвестиции (ЕФСИ)

Европейският фонд за стратегически инвестиции (ЕФСИ) е в основата на Плана „Юнкер“. Фондът е създаден в рамките на Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) с цел да повиши доверието на инвеститорите и да използва ликвидността в системата, като мобилизира така необходимите допълнителни инвестиции в реалната икономика в ключови сфери като транспортна инфраструктура, енергетика, информационни и комуникационни технологии, околна среда и ефективно използване на ресурси, човешки капитал, култура и здраве, научни изследвания и иновации. В неговия фокус попада и рисковото финансиране за малките и средни предприятия (МСП) и дружествата със средна пазарна капитализация, т. нар. междинни предприятия (с до 3000 служители). На практика ЕФСИ поема допълнителния риск за групата на ЕИБ, позволявайки ѝ да разшири мащаба на операциите си. По този начин ЕФСИ допринася за вливането на нови финансови ресурси и инвеститори и ускоряването на решенията за финансиране на проекти, които иначе не биха получили финансиране поради повисокия риск, който носят. Допълнително ЕФСИ ще работи с проекти, които ще създават работни места, дългосрочен растеж и повишаване на конкурентоспособността.

Оперативно ЕФСИ е създаден през пролетта на 2015 г. за срок от три години (2015 - 2017 г.) и започва работа от есента на същата година. Финансовите гаранции, които изграждат капацитета на ЕФСИ за поемането на риска, представляват фонд от 21 млрд. евро: 16 млрд. евро от бюджета на ЕС и 5 млрд. евро – на ЕИБ. По изчисления на ЕК, всяко 1 евро защита от фонда ще генерира частни инвестиции в реалната икономика в размер на 15 евро, които в противен случай не биха били направени³. Положителен аспект при структурирането на ЕФСИ е, че е създадена възможност за участие на държавите членки чрез вноски във фонда чрез националните си насърчителни банки (в допълнение към вноските от бюджета на ЕС и ЕИБ), чрез инвестиционна платформа⁴ или пряко чрез съфинансиране на определени проекти и дейности.

Към м. април 2016 г. ЕФСИ е одобрил за 22 страни членки общо 222 проекта (57 инфраструктурни и 165, които се отнасят до последващо финансиране на 136 хил. МСП и междинни предприятия) с общо финансиране от фонда от 11,2 млрд. евро и очаквани допълнително привлечени 82,1 млрд. евро частни инвестиции (или 26,2% от

³ Интернет страница на Европейската комисия, <http://europa.eu>

⁴ С цел постигане на по-голям мащаб могат да се създадат тематични инвестиционни платформи (които са подобни на предприятията със специално предназначение), така че няколко проекта да бъдат групирани по сфери на дейност. Това би дало възможност на ЕФСИ и на други страни да финансират съвместно проекти. От техническа гледна точка за ЕФСИ е по-лесно и ефективно да инвестира в предприятие със специално предназначение, което работи с голям мащаб на национално или многонационално равнище, отколкото да сключва по-малки договори с отделни инвеститори. Инвестиционните платформи може също така да са с географски характер.

очакваните 315 млрд. евро за тригодишния период на Плана „Юнкер“). 34% от това финансиране е за малкия бизнес⁵, следвайки една от заложените в Плана „Юнкер“ цели: „...подкрепа за МСП – създателите на работни места в Европа, за да ускорят реалната икономика.“⁶

Три от тези проекти са с български банки, които се очаква да отключат 199 млн. евро инвестиции и ползи за 1265 МСП⁷. Първият договор по Плана „Юнкер“ в България е сключен през м. октомври 2015 г. със СИБАНК по програма КОСМЕ за 100 млн. евро⁸.

Прозорец за малки и средни предприятия на Европейския фонд за стратегически инвестиции

ЕФСИ се състои от два компонента за подкрепа на проекти от широк спектър на сектори: МСП прозорец, прилаган от Европейския инвестиционен фонд (ЕИФ), и Прозорец за инфраструктура и иновации, прилаган чрез ЕИБ. От първоначалния фонд на ЕФСИ, възлизащ на 21 млрд. евро (16 млрд. евро от бюджета на ЕС и 5 млрд. евро от ЕИБ), 5 млрд. евро са предвидени за малки и средни предприятия и междинни предприятия, като очакваните мобилизирани инвестиции до лятото на 2018 г. са общо 75 млрд. евро. С едно евро се очаква да се реализира подкрепа за 15 евро проекти в реалната икономика. Ключовите финансови инструменти в ЕФСИ са програмите КОСМЕ и ИНОВФИН.

КОСМЕ - Програмата на Европа за МСП

КОСМЕ функционира за периода 2014 - 2020 г. и разполага с бюджет от 2,3 млрд. евро. С КОСМЕ се осигурява подкрепа за МСП през различните етапи на техния жизнен цикъл: създаване, разширяване или трансфер на дейността при: 1) улесняване на достъпа до финансиране; 2) подпомагане на интернационализацията и достъпа до пазари; 3) създаване на среда, която благоприятства конкурентоспособността; 4) насърчаване на предприемаческата култура. Под шапката на тази програма се създава инструмент за гарантиране на заеми, който чрез прехвърляне на кредитния риск на портфейл от кредити има за цел да стимулира банките и другите финансови посредници да дават кредити на МСП, нуждаещи се от финансиране. Чрез споделянето на риска, гаранциите на КОСМЕ позволяват да се разшири обхватът на финансиране на МСП, като схемата е безплатна и се прилага за нови инвестиционни или оборотни кредити във всички области на икономическа дейност с изключение на производство и търговия с тютюн и дестилирани алкохолни напитки, производство и търговия с оръжие и аму-

⁵ Доклад на ЕК за състоянието на Инвестиционния план за Европа към април 2016 г.: http://ec.europa.eu/priorities/sites/beta-political/files/ip-stateofplay-april2016_en_0.pdf

⁶ Investing in Europe: speech by President Juncker in the European Parliament plenary session on the € 315 billion Investment Plan; Strasbourg, 26 November 2014; Jean-Claude Juncker, President of the European Commission

⁷ Доклад на ЕК за състоянието на Инвестиционния план за Европа към април 2016 г.

⁸ https://www.cibank.bg/bg/news_details/view/1/241

ниции, хазартни дейности, генномодифицирани организми и клониране на хора. С КОСМЕ се предоставя подкрепа на европейските предприятия да могат да извлекат ползи от единния пазар на ЕС и да се възползват максимално от възможностите, предлагани на пазарите извън ЕС.

ИНОВФИН гаранционна схема

Чрез гаранцията за МСП – ИНОВФИН, ЕИФ предлага подкрепени от ЕС гаранции и контрагаранции за покриване на потенциалните загуби на портфейл от МСП кредити на избрани финансови посредници. Гаранцията покрива до 50% от загубите на всеки нов допустим кредит. Така ЕИФ насърчава финансовите посредници да разширят обхвата си на кредитиране на иновативни предприятия с по-привлекателни условия. Тъй като гаранцията се предлага с благоприятни условия на финансовите посредници, то те са задължени да прехвърлят/споделят част от финансовата полза с техните клиенти (намаление на лихвата по заема чрез намаление на надбавката за кредитен риск).

Гаранционната схема е платена – 0,5% за МСП и 0,8% за междинни предприятия на годишна база върху гарантираната част по кредита. Гаранцията цели да подкрепи:

- предприятия, които инвестират в производството или разработването на иновативни продукти, процеси и/или услуги, при които има риск от технологичен или индустриален неуспех;
- МСП и междинни предприятия (до 499 души персонал), които са увеличили броя на служителите си или оборота си с поне 20% на годишна база за последните три години;
- МСП и междинни предприятия, които имат значителен потенциал за иновации или са с повишен интензитет на проучвания и иновации съгласно предварително определени критерии за иновативност.

Финансовите инструменти в България

България е сред страните, в които за периода 2007 - 2013 г. се натрупа сериозен опит и се изгради капацитет за използването на европейски финансови инструменти и в частност чрез различните инструменти на програма ДЖЕРЕМИ. По програмата към 31.12.2014 г. са подкрепени 6274 МСП, стойността на инвестираните средства в МСП е 1,23 млрд. лв.; подкрепени са 320 стартиращи компании; подкрепени са 151 704 работни места в МСП.

Примерът на СИБАНК

СИБАНК е част от белгийската КВС Груп и предлага цялостни финансови решения за работа по европейските фондове. От една страна, това включва предоставянето на кредити за префинансиране и съфинансиране на европроекти – над 2000 еврокредита от 2007 г. до момента. От друга страна, СИБАНК работи много активно в партньорство с национални и наднационални финансови институции, чрез което отпуска финансиране

при облекчени изисквания за обезпечението и преференциални цени. Общо се прилагат 21 финансови инструмента, в т.ч. с Европейската инвестиционна банка, Европейския инвестиционен фонд - КОСМЕ (по Плана „Юнкер“) и ДЖЕРЕМИ, Банката за развитие на Съвета на Европа, Европейската банка за възстановяване и развитие, Фонда за устойчиво градско развитие на София „ДЖЕСИКА“, Държавен фонд „Земеделие“. Банката работи и с гаранционни финансови инструменти като Националния гаранционен фонд, Българската банка за развитие, Общинския гаранционен фонд, Българската агенция за експортно застраховане.

СИБАНК е първият участник по Програмата за инвестиции за Европа чрез прилагането на програма КОСМЕ, считано от м. октомври 2015 г. По програмата КОСМЕ банката може да финансира с 200 млн. лв. проекти за МСП до края на м. юли 2017 г. – в размер до 3 млн. евро с 50% безплатна гаранция. Основно предимство за фирмите е намаленото обезпечение, което се изисква по сделките.

Към края на март 2016 г. СИБАНК е подписала близо 200 договора с малки и средни предприятия в 57 града в България за над 36 млн. евро.

Финансовите инструменти и в частност Планът „Юнкер“ започнаха да играят все по-голяма роля за развитието на МСП. Те не се конкурират, а допълват грантовите проекти по европейските структурни и инвестиционни фондове. България е сред страните с доказан опит по използването на финансови инструменти за подкрепа развитието на МСП, което е предпоставка за ефективното ѝ участие и в Плана „Юнкер“.